

Wyrok z dnia 4 października 2006 r.

II UK 36/06

Funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej, którzy pozostawali w służbie w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r. nie podlegali obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca), Sędziowie SN: Beata Gudowska, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 października 2006 r. sprawy z odwołania Jacka M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z.G. o podleganie obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 22 września 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Z.G. (organ rentowy) decyzją z dnia 26 października 2001 r. stwierdził, że Jacek M. (wnioskodawca) od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 3 grudnia 2003 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji. Sąd ustalił między innymi, że wnioskodawca z dniem 19 maja 1997 r. rozpoczął działalność gospodarczą, jednocześnie pozostając w tym czasie funkcjonariuszem Państwowej Straży Pożarnej; z tytułu działalności gospodarczej nie opłacał składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i rentowe. Sąd stwierdził, że przepisy

ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) pogorszyły sytuację prawną osób pozostających w stosunku służby i jednocześnie prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą w ten sposób, że w poprzednim stanie prawnym osoby te korzystały ze zwolnień z obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, a od 1 stycznia 1999 r. utraciły te przywileje. Z dniem 30 grudnia 1999 r. ustawodawca wprowadził korzystne zmiany polegające na tym, że osoby w analogicznej jak wnioskodawca sytuacji nie mają już obowiązku opłacania składek emerytalnych i rentowych, natomiast mogą być dobrowolnie obejmowane ubezpieczeniem społecznym. Przepis art. 9 ust. 8 ustawy nie budzi wątpliwości, jednakże zgodnie z zasadą niedziałania prawa wstecz, nie można go stosować do sytuacji wnioskodawcy sprzed wejścia normy w życie. Z tego powodu wnioskodawca był objęty w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 30 grudnia 1999 r. obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 września 2005 r. [...] zmienił zaskarżony apelacją wnioskodawcy powyższy wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że stwierdził, iż wnioskodawca w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 29 grudnia 1999 r. nie podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. W ocenie Sądu jest bezsporne, że żołnierzom zawodowym, jak i funkcjonariuszom Państwowej Straży Pożarnej, którzy w dniu wejścia w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie pozostawali w służbie ustawodawca dał prawo do dobrowolnego (na wniosek) objęcia ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym z innych tytułów, w tym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Wnioskodawca, który podjął służbę przed 1 stycznia 1999 r. podlegał odrębnym przepisom w zakresie ubezpieczenia emerytalnego i rentowego i zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), który utracił moc z dniem 1 stycznia 1999 r., jako osoba objęta odrębnymi przepisami w zakresie zaopatrzenia emerytalnego nie podlegał ubezpieczeniu określonymu tą ustawą w okresie jej obowiązywania. Nowelizacja art. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez dodanie ustępu 8 spowodowała, że osoby pozostające w stosunku służby przed 1 stycznia 1999 r. i spełniające jednocześnie warunki do podlegania ubezpieczeniom z innych tytułów, obejmowane są tymi ubezpieczeniami dobrowolnie

na swój wniosek. Przepis ten zrównał zatem sytuację żołnierzy i funkcjonariuszy będących w służbie przed 1 stycznia 1999 r. z tymi, którzy służbę podjęli po tej dacie.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawca podlega obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej od 1 stycznia do 29 grudnia 1999 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego przepis art. 9 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi potwierdzenie rzeczywistej woli i intencji ustawodawcy, który w przepisie art. 2a określił, że ustawa stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych i dotyczy to także warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych. Ustawodawca postanowił również, że ubezpieczony, który uważa, że nie zastosowano wobec niego zasady równego traktowania ma prawo dochodzić roszczeń z tytułu ubezpieczenia społecznego przed sądem (art. 2a ust. 3). Racjonalność ustawodawcy zmierzała do równego traktowania funkcjonariuszy, którzy podjęli służbę przed dniem 1 stycznia 1999 r. i po tym dniu. Przyjęcie, jak uczynił to Sąd pierwszej instancji, że zasada dobrowolności ubezpieczenia z innych tytułów nie byłaby stosowana wobec funkcjonariuszy, którzy podjęli służbę przed 1 stycznia 1999 r., pozostawałaby w rażącej sprzeczności z treścią zasady demokratycznego państwa prawnego wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP.

Sąd stwierdził, iż w prawie ubezpieczeń społecznych obowiązuje zasada ekwiwalentności, co oznacza, że ubezpieczony w zamian za opłacone składki ma prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Opłacenie przez wnioskodawcę składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzonej działalności pozarolniczej nie wiązałoby się z żadnymi korzyściami finansowymi w świetle przepisów ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, którym podlega jako funkcjonariusz Państwowej Straży Pożarnej. Odmienne traktowanie funkcjonariuszy w zależności od daty podjęcia przez nich służby narusza zasadę równości, sprawiedliwości i jest niezgodne z Konstytucją RP.

Organ rentowy zaskarżył powyższy wyrok w całości skargą kasacyjną, w której zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 6 ust. 1 pkt 17 i ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 9 ust. 8 tej ustawy w brzmieniu wprowadzonym ustawą z dnia 23 grudnia 1999 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez przyjęcie na podstawie art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 2 Konstytucji RP, że powód pozostający w stanie służby w dniu 1 stycznia 1999 r. i prowadzący jednocześnie

działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, a stwierdzenie decyzją istnienia obowiązków tego ubezpieczenia rażąco narusza zasadę demokratycznego państwa prawa oraz zasadę ekwiwalentności składek.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokami przepisów art. 6 ust. 1 pkt 17 i ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, które w spornym okresie, tj. od 1 stycznia 1999 r. do 30 grudnia 1999 r., miały odpowiednio następujące brzmienie: „obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem ust. 3 oraz art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są (...) funkcjonariuszami Państwowej Straży Pożarnej” i „obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby wymienione w ust. 1 pkt 13-18, które nie pozostawały w służbie w dniu wejścia w życie ustawy.” Z powyższych przepisów wynika w sposób niebudzący wątpliwości, że wnioskodawca, który w dniu wejścia w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, tj. w dniu 1 stycznia 1999 r. (art. 127 ustawy) pozostawał w służbie w Państwowej Straży Pożarnej, nie podlegał w tym okresie obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym określonym w ustawie, lecz odrębnym przepisom w zakresie zaopatrzenia emerytalnego.

Skutkiem nieobjęcia systemem powszechnego ubezpieczenia społecznego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej, którzy pozostawali w służbie w dniu wejścia w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, było to, że nie podlegali oni obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z żadnego tytułu ubezpieczenia unormowanego tą ustawą, w tym również z tytułu równoczesnego prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy). Jak trafnie stwierdził Sąd drugiej instancji wnioskodawca -zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), który utracił moc z dniem 1 stycznia 1999 r. - jako osoba objęta odrębnymi przepisami w zakresie zaopatrzenia emerytalnego nie podlegał ubezpieczeniu określone-
mu tą ustawą w okresie jej obowiązywania.

Przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, tj. do dnia 30 grudnia 1999 r. funkcjonariusze państwowej Straży Pożarnej, którzy pozostawali w służbie w dniu

1 stycznia 1999 r. i jednocześnie prowadzili pozarolniczą działalność gospodarczą, nie podlegali obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu emerytalnemu i rentowym z tytułu prowadzenia tej działalności.

Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 9 ust. 8 ustawy, dodanego przez art. 1 pkt 5 lit. d ustawy z dnia 23 grudnia 1999 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 110, poz. 1256), który stanowił, że: „osoby pozostające w stosunku służby, które podjęły służbę przed dniem 1 stycznia 1999 r., spełniające jednocześnie warunki do podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, obejmowane są tymi ubezpieczeniami dobrowolnie na swój wniosek.”; przepis ten wszedł w życie w dniu 30 grudnia 1999 r. (art. 16 ustawy zmieniającej). Przepis art. 9 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych umożliwił - od dnia 30 grudnia 1999 r. - osobom pozostającym w stosunku służby przed dniem 1 stycznia 1999 r., w tym funkcjonariuszom Państwowej Straży Pożarnej objętym systemem zaopatrzenia emerytalno-rentowego funkcjonariuszy, a nie objętym powszechnym systemem ubezpieczenia społecznego, którzy jednocześnie spełniali warunki podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu z tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, objęcie tymi ubezpieczeniami wyłącznie dobrowolnie na swój wniosek. Nie było to zatem odebranie „nabytych uprawnień” do podlegania jednemu tytułowi ze zbiegających się podstaw podlegania zaopatrzeniu emerytalno-rentowemu funkcjonariuszy oraz ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, ale dodanie uprawnienia do skorzystania z dobrowolnego tytułu podlegania ubezpieczeniu społecznemu przez tych funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej, którzy w ogóle nie zostali objęci systemem powszechnego ubezpieczenia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r. II UK 247/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 362).

Powyższe prowadzi do konkluzji, że funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej, którzy pozostawali w służbie w dniu wejścia w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie podlegali w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r. obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====